

V Košiciach to žije – prinášame program od 23. do 28. februára	2
Online, eastmag.sk, 22. 2. 2024, 10:23	
Právna poradňa pomáha ľuďom aj študentom	3
Televízia, Správy RTVS z regiónov, 22. 2. 2024, 18:08	
Úspešná Rossová operácia vo VÚSCH	4
Televízia, Správy RTVS z regiónov, 22. 2. 2024, 18:12	
Unikátna operácia vo VÚSCH zachránila život mladej pacientke	5
Online, tlacovespravy.sme.sk, 22. 2. 2024, 23:10	
Obrovská epidémia TikTok tikov medzi tínedžermi začala počas pandémie. A stále trvá	7
Online, standard.sk, 23. 2. 2024, 5:54	

V Košiciach to žije – prinášame program od 23. do 28. februára

📅 22. 2. 2024, 10:23, Zdroj: eastmag.sk, Autor: **Andrea Bercik**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, UPJŠ**
Dosah: **367 GRP: 0,01 OTS: 0,00 AVE: 120 EUR**

Pridajte komentár

2 min. čítania

Zrejme vzhľadom na prázdniny je toho teraz trochu pomenej, no aj tak sa nájdu lahôdky, na ktoré sa oplatí zájsť.

ŠTVRTOK 22. februára

Z berlínskeho Konzerthausu prichádza do košického Domu umenia. Svetová klaviristka najmladšej generácie Alexandra Dovgan spolu s orchestrom ŠFK dnes zahrá Schumannov Klavírny koncert inšpirovaný milovanou osobou. Dirigent Eugene Tzigane s košickou filharmóniou našťudovali aj Symfóniu č. 4 od Anton Brucknera. Koncert s názvom BRUCKNEROVA ROMANTICKÁ sa uskutoční o 19:00 v Dome umenia.

PIATOK 23. februára

Botanická záhrada **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach (UPJŠ)** pripravila pre verejnosť ďalšiu z obľúbených výstav s názvom Orchidey – skvosty v ríši rastlín. Tentokrát svojim návštevníkom predstaví viac ako 700 jedincov, predovšetkým druhy a kultivary rodov lišajovec, vanda, cymbídium, dendróbium, črievičkovec. Záujemcovia si ich môžu prezrieť od dnes do 10. marca 2024 v skleníkoch botanickej záhrady na Mánesovej 23 denne od 9. do 17. hod.

Zdroj: Botanická záhrada

Najväčšia show hviezd 90-tych rokov prichádza do Košíc! Oslávte 18-te narodeniny Steel arény vo veľkolepom štýle! 5 hodín tých najväčších hitov, špeciálne svetelné a vizuálne efekty s pódium v strede, laserová show, LED obrazovky, pyrotechnika, to všetko už dnes v Steel aréne. O nezabudnuteľnú atmosféru a zábavu sa postarajú tie najväčšie hviezdy 90tych rokov a moderátori večera MC Erik a GOGO. DJ's warm up od 17:00, nechýbajú bary či občerstvenie. Na čo konkrétne sa môžete tešiť? 2 Unlimited, Haddaway, S.T.S.B. fka Fun Factory, Eiffell 65, Culture Beat, La Bouche, Dr. Alban, KLF, LayZee aka Mr.President, Snap!

SOBOTA 24. februára

ZION FEST ako alternatívny benefit na pomoc deťom s muskulárnou atrofiou a dystrofiou sa bude konať dnes od 18:00 hod. v Collosseum klube.

NEDEĽA 25. februára

Dnes o 19:00 hod. si v Collosseum klube môžete užiť Chliev #6 – vystúpia kapely Civilian Thrower, Proudhon, Sangre de Idiotas.

Skaza Titaniku je príbeh, ktorý dodnes fascinuje a inšpiruje umelcov naprieč žánrami. John Fiske napísal vtipnú paródiu pre dvoch hercov, ktorí špekulujú nad tým, ako by si skazu Titaniku zahráli, keby tú možnosť mali. Milan Lasica pôvodný nápad rozvinul, text upravil a vznikla hra plná humoru sebaironie a klaunských gagov. Do Košíc ho dnes a zajtra o 19:00 hod. v Historickej radnici prídu zahrať skvelí Svätopluk Malachovský (Prvý) a Michal Kubovčík (Druhý).

Zdroj: archív organizátora

PONDELOK 26. februára

Ak ste nestihli divadelné predstavenie Skaza Titaniku včera, herci ho pre vás zopakujú o 19:00 hod. v Historickej radnici aj dnes.

Andrea Bercik

Autor: Andrea Bercik

Právna poradňa pomáha ľuďom aj študentom [✉](#)

📅 22. 2. 2024, 18:08, Relácia: **Správy RTVS z regiónov**, Stanica: RTVS 24, Vydavateľ: **Rozhlas a televízia Slovenska**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach**, Kľúčové slová: **Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, UPJŠ**

Anton Gbur, moderátor:

Spája teoretické vedomosti a praktické zručnosti. Pomohol už desiatkam ľudí a je prínosom pre všetkých, ktorí hľadajú odborné rady. Študentská právna poradňa na Právnickej fakulte **Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach** znova ponúka svoje služby.

Jozefína Ilavská, redaktorka:

Susedské spory, vyživovacia povinnosť, dedenie, neplatné skončenie pracovného pomeru, ale aj otázky týkajúce sa obchodnej spoločnosti to je agenda, v rámci ktorej pomáhajú študenti práva verejnosti.

Dominika Marčoková-Becková, odborná koordinátorka študent. právnej poradne na **UPJŠ**:

Stretli sme sa aj s prípadmi, s ktorými sa možno nestretnú ani advokáti v rámci svojej praxe, kedy študenti posudzujú mieru hluku, smradu v rámci bytov a často veľmi riešia aj otázku, teda určenie hraníc pozemkov.

Jozefína Ilavská, redaktorka:

Cieľom je poskytnúť ľuďom bezplatnú právnu pomoc vo všetkých právnych oblastiach okrem trestného práva. Výsledkom je vypracovanie právnej analýzy.

Dominika Marčoková-Becková, odborná koordinátorka študent. právnej poradne na **UPJŠ**:

Obsahuje právny rozbor klientovho právneho problému a všetky dostupné možnosti riešenia tohto právneho problému. Voľba postupu je na samotnom klientovi. Študenti nepracovávajú pre klientov žiadne návrhy ani neposkytujú klientom zastupovanie pred akýmikoľvek orgánmi.

Miroslav Štrkolec, dekan Právnickej fakulty **UPJŠ** KE:

To, čo robia naši študenti, realizujú vždy pod supervíziu advokáta, ktorý je zapísaný v Slovenskej advokátskej komore, pretože bez takejto supervízie by sme tento projekt,

Laura Gazdagová, absolventka Právnickej fakulty **UPJŠ**:

Tento program realizovať nemohli.

Jozef Kubala, advokát:

Advokát dohliada na celý ten proces z takéhoto profesionálneho hľadiska, aby analýza zodpovedala tomu právnenému stavu, ktorý na Slovensku je, a tomu výsledku, ktorý klient by mal dostať na základe možností, ktoré mu právny poriadok umožňuje.

Jozefína Ilavská, redaktorka:

Študenti za tri roky pomohli viac ako päťdesiatim klientom. Do právnej poradne sa ponovom treba dopredu objednať.

Michal Bartko, študent práva na **UPJŠ** KE:

Klient sa môže do právnej poradne objednať buď cez Magistrát mesta Košice, ktorý ho odkáže na nás, alebo priamo cez koordinátorku poradne.

Jozefína Ilavská, redaktorka:

Poradňa pomáha aj samotným študentom.

Laura Gazdagová, absolventka

Právnickej fakulty **UPJŠ** : Keď som po absolvovaní právnickej fakulty mohla nastúpiť na koncipientskú prax, tak pre mňa už nebolo takým šokom, keď som mala napríklad tu prvú poradu s klientom.

Jozefína Ilavská, redaktorka:

Pre vypracovanie právnej analýzy potrebujú aj študenti dokumenty a kľúčové informácie, ktoré súvisia s problémom. Jozefína Ilavská, RTVS.

Úspešná Rossová operácia vo VÚSCH [🔗](#)

📅 22. 2. 2024, 18:12, Relácia: **Správy RTVS z regiónov**, Stanica: **RTVS 24**, Vydavateľ: **Rozhlas a televízia Slovenska**, Sentiment: **Pozitívny**, Téma: **Fakulty a ústavy UPJŠ**, Kľúčové slová: **LF UPJŠ**

Anton Gbur, moderátor: Ak sa poškodí srdcová chlopňa a nevedia ju lekári opraviť, musia ju nahradiť, napríklad pacientovou pľúcnou chlopňou. Ide o takzvanú Rossovú operáciu. Na Slovensku ju robia iba v jednom kardiocentra, v Česku v troch.

Katarína Zakuťanská, redaktorka:

29 ročná Lenka mala vrodenú srdcovú chybu. Zdravotné ťažkosti sa jej zhoršovali vekom.

Lenka Rudiková:

Som nevládala dýchať, zadýchavala som sa pri fyzickej námahe a únava bola častá aj časté bolesti hlavy.

Katarína Zakuťanská, redaktorka:

Rosovú operáciu podstúpila ani nie pred mesiacom. Zárok trval vyše 8 hodín.

Adrián Kolesár, prednosta Kliniky srdcovej chirurgie VÚSCH a **LF UPJŠ**:

Princíp je to, že vy zoberiete pľúcnu chlopňu toho istého pacienta a tzv. autodráhu vymeníte za poškodenú aortálnu chlopňu a potom tú pľúcnu chlopňu, ktorú ste zobrali z tej pľúcnej pozície. Nahradíme buď biologickou protézou alebo hologramom mŕtveho darcu.

Vilém Rohn, kardiochirurg VÚSCH, Všeobecná fakultná nemocnica Praha:

Obecne v pľúcnicovej pozícii tie chlopne degeneruje oveľa neskoršie. Sú zjednodušené, laicky povedané, menej namáhané. Tam je nižší, tam je tretinový tlak než v aortálnom klasickom objeme. Je to oveľa lepšie, samozrejme. Tá vlastná chlopňa v tej aortálnej pozícii, tá pľúcnicová chlopňa môže vydržať až do konca života.

Katarína Zakuťanská, redaktorka:

Operácia je vhodná pre mladých, aktívnych ľudí a najmä ženy, ktoré plánujú tehotenstvo.

Adrián Kolesár, prednosta Kliniky srdcovej chirurgie VÚSCH a **LF UPJŠ**:

Výhoda je to, že títo pacienti nemusia brať lieky na riedenie krvi vôbec, nikdy. A druhá veľká výhoda, že pľúcna chlopňa má určitú rezistenciu na infekciu, čiže aj riziko pooperačných zápalov chlopne je výrazne nižšie.

Vilém Rohn, kardiochirurg VÚSCH, Všeobecná fakultná nemocnica Praha: Je to operácia, ktorá je oveľa komplikovanejšia a taktiež dlhšia než jednoduchá náhrada aortálnej chlopne protézou. Z tohoto dôvodu sa to ponúka iba ľuďom v aktívnom veku, ktorí z toho majú najväčší profit.

Lenka Rudiková:

Neprebehol ešte taký dostatočný čas na to zotavenie, ale cítim sa dobre. Je mi fajn.

Katarína Zakuťanská, redaktorka:

90% pacientov, ktorí už podstúpili Rossovú operáciu, nepotrebuje ani po desiatich rokoch ďalšiu operáciu srdcovej chlopne. Katarína Zakuťanská, RTVS.

Unikátna operácia vo VÚSCH zachránila život mladej pacientke

22. 2. 2024, 23:10, Zdroj: tlacovespravy.sme.sk, Vydavateľ: Petit Press, a.s., Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 8 914 GRP: 0,20 OTS: 0,00 AVE: 587 EUR

Rossova operácia je aj pre skúsených kardiochirurgov náročná, no prináša mnohé benefity, najmä mladým pacientom.

Znázornenie princípu Rossovej operácie. Autor kresby: doc. MUDr. Tomáš Toporcer, PhD.

Mladá pacientka Lenka Rudíková sa dlhšiu dobu necítila dobre a bola dýchavičná. Ambulantné vyšetrenie vo VÚSCH odhalilo chybu aortálnej chlopne. Tím špecialistov sa napokon rozhodol pre náročnú tzv. Rossovú operáciu, ktorá sa na operačných sálach v dospeljej kardiochirurgii na Slovensku nerealizuje.

„Necítila som sa dobre, môj zdravotný stav si vyžadoval nejaký zákrok, až som sa napokon ocitla na ambulancii VÚSCH, kde prišli na problém,“ opisuje cestu na operačný stôl.

„U mladých ľudí s aktívnym spôsobom života, keď majú aortálnu chybu – buď aortálnu nedomykavosť, alebo aortálnu stenózu – zúženie aortálnej chlopne, je štandardom všade na svete nahradiť poškodenú chlopňu,“ vysvetľuje doc. MUDr. Adrián Kolesár, PhD., MPH, prednosta Kliniky srdcovej chirurgie VÚSCH, a. s., a LF UPJŠ, ktorý bol zároveň na čele kardiochirurgického tímu v ďalšom zložení spolu s doc. MUDr. Vilémom Rohnom, CSc., MUDr. Lukášom Vajdom a MUDr. Štefániou Mižákovou, PhD.

Zákrok, ktorý Lenka absolvovala, je však niekoľkonásobne náročnejší ako výmena poškodenej aortálnej chlopne. „Pre Rossovú operáciu sa rozhodujeme v prípade, že sa poškodená chlopňa nedá opraviť, resp. vymeniť za náhradu,“ približuje doc. Kolesár.

Stav aortálnej chlopne dokážu lekári detailne posúdiť z CT alebo ultrazvuku srdca, a tak presne vedia, čo si konkrétny zákrok vyžaduje. Princíp Rossovej operácie spočíva v tom, že kardiochirurgovia odstránia pôvodnú aortálnu chlopňu a nahradia ju vlastnou pľúcnicovou chlopňou toho istého pacienta. Ide o takzvaný autograft, keďže pľúcnicová chlopňa je veľmi podobná aortálnej. Druhým dôležitým krokom je nahradenie chýbajúcej pľúcnicovej chlopne biologickou protézou, prípadne takzvaným homograftom – chlopňou od mŕtveho darcu.

Zľava: doc. MUDr. Adrián Kolesár, PhD., MPH; pacientka Lenka Rudíková, MUDr. Jana Jevčáková

Tento zložitý operačný výkon má však viacero výhod. „Často ide o mladých pacientov, pri ktorých sa rozhodujeme pre tento typ operácie. Pri mladých ženách je to o to lepšie, že po tomto zákroku nemusia užívať lieky na riedenie krvi, ktorých užívanie je pri gravidite výrazne rizikové. Môžu totiž poškodiť plod a pri pôrode spôsobiť závažné krvácanie. Ďalším faktorom je, že naša vlastná chlopňa má určitú rezistenciu voči infekciám, umelá chlopňa ju nemá, čiže vždy ste zaťažený rizikom zápalu nahradenej chlopne. A toto je vlastná biologická chlopňa, len je vymenená, čiže to riziko je prakticky ako v našej bežnej populácii, a zároveň sa zachováva prirodzená rezistencia voči infekciám,“ konštatuje doc. Kolesár.

Nahradenie pľúcnicovej chlopne má v modernej medicíne viacero možností. „Buď sa používa homograft – chlopňa od mŕtveho darcu – alebo sa implantuje biologická protéza,“ upresňuje kardiochirurg a zároveň dodáva, že takpovediac výmena chlopni je postavená aj na zaťažení, ktoré musia tieto implantáty zvládnuť. „Chlopňa v pľúcnej pozícii nedegraduje tak rýchlo ako v aortálnej. V aortálnej pozícii by biologická protéza mohla zdegenerovať u mladých ľudí za veľmi krátky čas (niekoľko málo rokov, aj skôr), v pľúcnej pozícii vydrží biologická protéza výrazne dlhšie – 15 až 20 rokov.“ Náročnosť Rossovej operácie odráža aj čas, ktorý musia kardiochirurgovia stráviť na operačnej sále. V priemere je to približne šesť až osem hodín. „Ide asi o najnáročnejší zákrok. Náročnejší ako výmena chlopne a rovnako aj ako operácia disekcie aorty. Pri disekcii aorty ide o akútny stav, čo znamená, že môžeme pacientovi pomôcť, ale nie vždy sa to musí podať. Rossova operácia je plánovaný výkon, preto je ten faktor stresu oveľa vyšší,“ poukazuje na úskalía tohto zákroku doc. Kolesár.

Na druhej strane mladší pacient umožňuje lekárom počítať s jeho vyššou mierou odolnosti, keďže organizmus je mladý a lepšie zvláda následnú rekonvalescenciu. Tá základná pri tomto zákroku zvyčajne trvá 7 až 10 dní. „Zotavovanie bolo náročnejšie ako som očakávala, ale neskôr, keď už ma položili na oddelenie, to bolo už lepšie,“ hovorí pacientka Lenka.

Takýto výrazný zákrok v sebe nesie aj riziká, no pri jeho úspešnej realizácii čaká pacienta vyššia kvalita života, ktorého dĺžka nemusí byť operáciou ovplyvnená: „Keď sa to urobí dobre, pacienti sa približia veku dožívania bežnej populácie. Zároveň, podľa štatistík, viac ako 90% pacientov, ktorí podstúpili Rossovú operáciu, nepotrebuje ani po 10-tich rokoch reoperáciu,“ hodnotí doc. Kolesár. To, že ide o unikátny typ operácie, ktorý si vyžaduje zohratý a skúsený kardiochirurgický tím, potvrdzuje aj fakt, že na území Česka a Slovenska sú iba štyri pracoviská, kde sa „Ross“ v dospeljej kardiochirurgii realizuje. V Čechách to robia tri centrá, na Slovensku sme vo VÚSCH jediní. Samozrejme, je predpoklad, že budeme robiť ďalšie takéto operácie. Máme zmluvu s UNLP v Košiciach a máme tím, ktorý bude odoberať homografty, teda biologické náhrady chlopni od mŕtvych darcov,“ uzatvára kardiochirurg doc. Adrián Kolesár.

Viacere kardiocentrá sa vracajú k Rossovej operácii, ktorá je síce omnoho zložitejšia, no prináša viaceré benefity. Podľa primára Oddelenia miniinvasívnej kardiochirurgie a generálneho riaditeľa VÚSCH MUDr. Štefana Lukačina, PhD., MHA pre VÚSCH je to zlomový moment: „Do portfólia pribudol ďalší chirurgický a terapeutický postup, vďaka ktorému držíme krok so špičkovými pracoviskami v Európe, ale aj vo svete.“

Autor: Petit Press, a.s. divízia východ

Obrovská epidémia TikTok tikov medzi tínedžermi začala počas pandémie. A stále trvá

23. 2. 2024, 5:54, Zdroj: standard.sk, Autor: Gabriela Mikulčíková, Sentiment: Pozitívny, Téma: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Kľúčové slová: UPJŠ

Dosah: 71 907 GRP: 1,60 OTS: 0,02 AVE: 1284 EUR

Gabriela Mikulčíková

05:54

Počas pandémie covidu sa medzi tínedžermi po celom svete objavila masívna pandémia funkčných tikov. Jej obrovský nárast súvisel s izoláciou žiakov v domácom prostredí, a tí trávili čas na sociálnych sieťach. Ani po návrate žiakov do škôl však téma úplne nevymizla a závažný syndróm TikTok tikov aj dnes ohrozuje najmä adolescentov.

S neurológom a vedúcim Centra pre zriedkavé extrapyramídové ochorenia CNS v Košiciach Matejom Škorvánom sa redaktorka Štandardu rozprávala aj o tom, ako TikTok tiky vznikajú, aké majú prejavy, prečo postihnutí často potrebujú hospitalizáciu a ako ochorenie súvisí so sledovaním rôznych influencerov na sociálnych sieťach. Dozviete sa aj o liečbe a kde hľadať pomoc.

Skôr, ako sa budeme špecificky venovať TikTok tikom, začnime aspoň stručným vysvetlením základných pojmov a charakteristík, čo vo všeobecnosti tiky sú?

Tiky sú mimovoľné pohyby alebo zvuky, čiastočne vôľové a čiastočne nevôľové, ktoré sú stereotypné a opakujúce sa. Môžu byť motorické a/alebo zvukové.

V rámci pohybových tikov rozlišujeme jednoduché motorické tiky, keď pacienti robia jednoduchý pohyb, napríklad záškľb ramena, vytočenie hlavy či žmurknutie, alebo komplexné, čo predstavuje akýkoľvek pohyb od skákania, robenia kotrmelcov, rôznych gest a najrozličnejších komplexných pohybov. Zvukové tiky bývajú takisto jednoduché, ako odfrhanie, odkašliavanie, smrkanie, alebo komplexné zvukové tiky ako sú slová alebo aj celé vety, prípadne nejaký iný komplexný verbálny výstup.

Štandardné tiky majú nutkavý charakter, to znamená, že predtým, ako človek urobí tik, cíti väčšinou v danej časti tela nepríjemný pocit – hromadí sa v ňom vnútorná tenzia, ktorá, keď sa už akoby nedá vydržať, vyústi do vykonania samotného tiku. Následne dôjde k uvoľneniu vnútorného napätia, no potom sa celý cyklus znova opakuje. Pacient to nevie úplne ovládať, vie však čiastočne tik potlačiť alebo odsunúť – napríklad ak sa nachádza v miestnosti s inými ľuďmi, vie tiky na chvíľu potlačiť, no potom sa všetko napätie, ktoré si „odložil“, vybijie naraz, tik teda nevie úplne zrušiť, len ho oddialiť.

Normálne „primárne“ tiky bývajú zväčša prechodné, vznikajú v detstve (medzi 5. až 7. rokom), a ich závažnosť sa postupne zvyšuje až do veku 10 až 15 rokov, keď kulminuje a postupne do dospelosti približne u 50 percent ľudí zanikajú. U ďalších 30 až 40 percent pacientov sa tiky výrazne zmiernia, čiže pretrvávajú aj v dospelosti, ale sú podstatne miernejšie a iba zhruba v 10 až 20 percentách prípadov tiky pretrvávajú aj v dospelosti.

Najznámejším ochorením spojeným s tikmi je Tourettov syndróm, čo je komplikovanejšie ochorenie, kde tiky vznikajú pred 18. rokom veku, trvajú najmenej 1 rok a vždy sa v čase vyskytne kombinácia rôznych motorických a zvukových tikov. Na druhej strane je väčšina tikov skôr prechodným fenoménom, ktorý sa v detstve objaví až u 10 percent detí, najmä chlapcov. Tourettov syndróm sa vyskytuje približne v 1 percente detí, takisto častejšie chlapcov.

Novým typom tikov, ktoré boli donedávna neznáme sú TikTok tiky. Kedy a prečo sa začali objavovať?

Zrejme je tých faktorov viacero, ale asi kľúčové bolo obdobie pandémie covidu, keď sa zatvorili školy a žiaci ostávali dlho sociálne izolovaní. Doma boli nadmerne vystavení internetu a sociálnym sieťam, a najmä na TikToku, ale aj na YouTube sledovali rôznych influencerov. Títo v posledných rokoch často propagujú vo videách tiky a prezentujú ľudí, ktorí tiky majú – ukazujú, aké to je „kúľové“, ako s tým vedia dobre žiť či ako im to vôbec neprekáža.

Mladí followeri to začali následne vnímať ako sociálnu a spoločenskú záležitosť, mali napozierané mnohé videá influencerov s tikmi a mnohokrát si ich tiky aj sami pre seba doma skúšali, až sa im to prešlo z vedomého do nevedomého – čiže tiky už potom robili aj nechcane, nevedomky. Takže myslím, že sociálna izolácia, sociálna úzkosť a sledovanie videí bolo asi najdôležitejším spúšťačom týchto tikov.

Doc.MUDr. Matej Škorvánek PhD. Foto: MŠ

Ako ste rozpoznali, že ide o nový typ tikov?

Vieme, ako vyzerajú primárne tiky, ktoré sa objavujú v detstve. Majú postupný nábeh, štandardné charakteristiky, ktoré som už spomínal, a je veľmi atypické, aby vznikali v adolescencii alebo v neskoršej dospelosti. A tiež sa vo všeobecnosti štandardné tiky častejšie vyskytujú u chlapcov.

To, čo sa objavilo zhruba pred tromi rokmi, boli zvláštne tiky, ktoré sme predtým nepoznali a prejavovali sa najmä u adolescentiek, dievčat vo veku okolo 13 až 16 rokov, keď už v danom veku klasické primárne tiky nemajú veľmi prečo vzniknúť.

Nezvyčajné bolo aj to, že naraz sa objavila masívna epidémia týchto tikov po celom svete a na rozdiel od štandardných, tieto tiky nemali postupný nábeh, ale boli zvyčajne veľmi závažné hneď od začiatku. Tento fenomén obrovského nárastu tínedžerov s tikmi sa objavil v tom istom čase všade po svete, aj na Slovensku.

Čo bolo tiež zaujímavé, v krajinách, kde bola hlavnou influencerkou s tikmi žena, napríklad v Kanade, tieto funkčné alebo TikTok tiky veľmi významne prevažovali u žien. Naopak v krajinách, kde bol hlavným influencerom s tikmi muž, napríklad v Nemecku, bol pomer postihnutých chlapcov a dievčat približne rovnaký.

Čím sa ešte TikTok tiky líšia od štandardných tikov?

Vo veľkej väčšine prípadov sú to tiky výraznej intenzity a kombinujú motorické aj vokálne tiky s určitými charakteristickými prejavmi. Ľudia s TikTok tikmi často opakujú určité repliky z klipov, videí a memčiek, a keď sa započúvate do toho, čo hovoria, nie sú to náhodné zvuky alebo slová, ale väčšinou súvisia s nejakým sociálno-internetovým kontextom.

Ďalší podstatný rozdiel je, že primárne tiky zväčša neprekážajú bežnému fungovaniu v živote, čiže ľudia môžu mať tiky, ale popri tom vedú relatívne normálne vykonávať bežné činnosti. Naproti tomu pri TikTok tikoch dochádza k situáciám, ktoré bežný život obmedzujú, sťažujú. Napríklad sa niekto z času na čas nevie najesť, lebo mu pri tiku vyletí lyžica z ruky, alebo nemôže umyť riad, lebo ho porozbija. Ale, paradoxne, TikTok tiky takmer vôbec neinterferujú s tým, ako vie pacient používať telefón alebo počítač, vtedy sa neprejavujú.

Ďalší podstatný faktor je distribúcia tikov. Zatiaľ čo štandardné tiky sa prejavujú najčastejšie v oblasti tváre, krku a ramien (žmurkanie, vykrúcanie hlavy, mykanie plecami) ide pri TikTok tikoch o závažné komplexné tiky, kde ľudia robia rôzne pohyby a gestá rukami, nohami aj trupom.

Pacienti s TikTok tikmi tiež oveľa menej pociťujú nutkanie ako pri štandardných tikoch, ale tie sa môžu objaviť náhle a úplne bez varovania, nevedia ich veľmi dobre posunúť alebo „odložiť“.

Majú ľudia, ktorí trpia TikTok tikmi, niečo spoločné, okrem toho, že sú adolescenti a väčšinou dievčatá? Myslím napríklad iné rovnaké ochorenia, sklony či závislosti?

Napríklad v porovnaní s pacientmi s Tourettovým syndrómom podstatne častejšie trpia depresiami a úzkosťami. Naopak, majú menej iných psychiatrických prejavov ako napríklad ADHD alebo obsedantno-kompulzívna porucha. Častejšie majú tiky sebapoškodzovací charakter – napríklad sa sami udierajú alebo fackajú. Okrem tikov môžu mať títo pacienti aj iné abnormálne pohyby, ktoré nemajú charakter tikov, ale sú tiež takzvaného „funkčného“ pôvodu, celkovo sú oveľa viac unavení a častejšie majú aj rôzne nevysvetliteľné bolesti.

Matej Škorvánek pri preberaní ceny Osobnosť vedy a techniky do 35 rokov za rok 2018 . Foto FB

Môžete nám laicky vysvetliť, čo sa vlastne pri TikTok tikoch v mozgu deje?

Keď to veľmi zjednoduším, v neurológii rozoznávame tri základné skupiny ochorení. Ochorenia, ktoré súvisia so štrukturálnym poškodením nervového systému, napríklad porážka, nádor, teda niečo, čo štrukturálne poškodí nervový systém.

Druhá skupina ochorení sú také, kde ide o nejaké chemické poškodenie, teda určitej chemickej látky je v mozgu viac alebo menej, ako má byť, alebo chýba nejaký nervový prenášač.

Tretiu skupinu tvoria takzvané funkčné poruchy, kam patria aj TikTok tiky, pri ktorých nervový systém je štrukturálne aj chemicky v poriadku, ale nie je v poriadku funkčne. Akoby mozog začal sám od seba spúšťať nejaký chybný motorický program.

Ak by sme mozog prirovnali k počítaču, tak by sa dalo povedať, že hardvér je dobrý, ale softvér chybný. Počítač/mozog spúšťa chybný program, následkom čoho človek „niečo“ robí a robí to na nevedomej alebo podvedomej báze, nie úmyselne.

Funkčné poruchy sú v neurológii pomerne časté, tvoria okolo 3 až 5 percent všetkých neurologických pacientov a mnohokrát vyzerajú veľmi „bizarné“ ak sa na nich nepozeráte cielene. Funkčné ochorenia však majú svoje typické charakteristiky a diagnostika sa robí vždy len na základe pozitívnych diagnostických kritérií, teda musím vždy nájsť prejavy, ktoré sú jednoznačne funkčného charakteru.

Sú teda aj TikTok tiky svojím charakterom „bizarné“? Aké iné funkčné poruchy hybnosti poznáme?

TikTok tiky, ako som už hovoril, vedú byť naozaj veľmi komplexné až bizarné, ale stále majú svoje veľmi typické klinické charakteristiky, ak viete, čo máte hľadať. Často sa objavujú náhle a „v plnej sile“, bez postupného nástupu.

Okrem toho sa môžu kombinovať s rôznymi inými neurologickými prejavmi, ktoré sú takisto funkčného charakteru, najčastejšie s trasením, poruchami chôdze, slabosťou, pseudoepileptickými záchvatmi (teda záchvatmi, ktoré vyzerať ako epileptické, ale v skutočnosti nie sú). Všetky tieto poruchy môžu byť prejavmi takzvaného funkčného postihnutia hybnosti, ktoré podobne, ako pri funkčných tikoch, vznikajú spustením nejakého chybného programu v mozgu bez jeho štrukturálneho alebo chemického poškodenia.

Vôbec sa nečudujem rodičom, že sú nadmieru vystrašení, keď jeden deň bol ich tínedžer úplne zdravý a na druhý deň má zvláštne silné tiky, ktoré oveľa častejšie ako iné formy tikov končia buď na urgentných príjmoch, alebo hospitalizáciami. To súvisí najmä s ich akútnym vznikom a veľkou závažnosťou.

Je zaujímavé, že TikTok tiky sú aj sociálnou spoločenskou záležitosťou. Kolega zo stredného Slovenska mi napríklad hovoril o prípade, keď sa deti po pandémie vrátili do školy a v triede jednej z jeho pacientiek sa stretli štyri spolužiačky, ktoré sa medzi sebou rozprávali tikmi. Hovorili a odpovedali si v tikoch, ale s inými spolužiakmi sa rozprávali normálne. Čiže je tam aj významná sociálna zložka, že si napozierajú videá, začnú sa s tým stotožňovať, robiť tiky a celé sa to nabaľuje.

Nakoľko je toto ochorenie závažné? Ako sa dá liečiť?

Intenzita TikTok tikov je väčšinou veľká a obmedzujúca. Za celú predošlú profesionálnu kariéru som videl len zlomok počtu pacientov s funkčnými tikmi v porovnaní s tým, čo sme videli za posledné tri roky. Nárast ich počtu bol naozaj dramatický. TikTok tiky často interferujú s bežným životom, čo je ďalší vážny problém, lebo obmedzujú pacientov v ich bežnom fungovaní či pri rôznych činnostiach.

Keďže pri funkčných poruchách nejde o štrukturálnu ani chemickú poruchu mozgu, liečiť pacientov liekmi by nepomohlo. Liečba spočíva hlavne v správnej informovanosti pacienta a jeho okolia a následne v prípadnej špecializovanej fyzioterapii alebo psychoterapii.

Pokiaľ majú pacienti aj úzkosti a depresie, riešia sa, samozrejme, v psychiatrickej ambulancii (prípadne aj liekmi). Psychiater však touto liečbou nevyrieši funkčnú neurologickú poruchu, upravenie depresívnych a úzkostných prejavov však dáva lepší predpoklad na sekundárne zvládnutie funkčnej poruchy.

Prvým a kľúčovým krokom v manažmente je pacientovi vysvetliť, čo sú to funkčné poruchy, ako vznikajú a aký je ich princíp. Ak to pacient neakceptuje alebo nepochopí, je celý ďalší manažment veľmi problematický. Pacient potrebuje pochopiť, že samotný problém spúšťa jeho mozog a sú spôsoby, ako spúšťanie daného problému vie ovplyvniť.

Mozog napríklad nevie naraz urobiť úplne odlišné frekvencie a typy pohybu – ak má napríklad na pravej ruke funkčný tras a s ľavou rukou chce klopkat' prstami v úplne inej frekvencii, tak buď sa nebude vedieť podvedome triasť na pravej ruke, alebo nebude vedieť klopkat' s prstami vľavo – jedno aj druhé nevie mozog urobiť úplne dokonale naraz.

Podstatné je, že čím viac sa mozog na daný problém sústreďí, tým väčšiu kapacitu má ďalej ho spúšťať a cyklieť. Naopak, ak veľmi efektívne odvedie pozornosť mozgu na niečo iné, tak sa intenzita alebo charakter funkčného prejavu väčšinou evidentne zlepší, pretože mozog nevie venovať dostatočnú kapacitu jeho spúšťaniu (funkčné prejavy sú často distraktibilné).

Okrem informovanosti o charaktere ochorenia je konkrétne pri TikTok tikoch prvý a najdôležitejší krok pri liečbe zrušenie sociálnych sietí. Dieťa, tínedžer, musí byť odstrihnutý od sociálnych sietí, aby nemal kontakt so spúšťačom, ktorý celý problém cyklí a udržiava. Zrušenie kontaktu so sociálnymi sieťami, prípadne limitácia nevhodného online a herného obsahu, u týchto detí väčšinou vedie k významnému zlepšeniu tikov v priebehu niekoľkých týždňov až mesiacov.

V druhom kroku môže podľa potreby pacient cielene pracovať s fyzioterapeutom na tom, aby opravil chybný motorický program, alebo, (prípadne aj), pracuje s klientom psychoterapeut a spoločne hľadajú mechanizmy, ako opraviť chybný motorický stereotyp a jeho spúšťače.

U mnohých pacientov s funkčnými poruchami vieme správnu prácou dosiahnuť úplné odstránenie problému., väčšinou to však nejaký čas trvá. Dôležité tiež je, aby sa problém zdiagnostikoval čo najskôr. Čím neskôr ochorenie zdiagnostikujeme, tým viac sa „zažerie“ do systému a je náročnejšie ho opraviť.

Vyššie 1000 účastníkov na prednáške profesora Mateja Škorvána v Lisabone, 2018. Foto: X

Dá sa zistiť predispozícia dieťaťa k tejto funkčnej poruche?

Celkovo pri funkčných poruchách zohrávajú úlohu tri hlavné faktory: biologický – predpokladáme, že pacienti majú nejakú predispozíciu, napríklad ako ich mozog integruje informácie medzi motorickým a senzorickým systémom (niektorí pacienti majú napríklad pri rôznych testoch horšie vnímanie vlastného tela ako zdraví ľudia), našli sa aj zmeny v aktivácii určitých oblastí mozgu, ktorým však stále potrebujeme trochu lepšie porozumieť. K tomu sa môže pridať ďalší psychologický alebo sociálny faktor zvonku, ktorý následne celý problém spustí.

Kedysi si odborná komunita myslela, že vznik funkčných porúch je čisto psychického charakteru a u pacientov hľadali významné stresory ako smrť, rozvod v rodine alebo nejaké iné veľké traumatické zážitky. Dnes už vieme, že u väčšiny pacientov s funkčnými poruchami takéto veľké stresory nenájdeme. Psychické faktory stále zohrávajú veľkú úlohu, ale u mnohých pacientov vzniknú funkčné prejavy po banálnych zdravotných ťažkostiach, ako napríklad drobná autonehoda alebo drobný úraz na lyžovačke, kde sa vlastne nič zásadné nestalo, ale tento problém v mozgu spustí zmenu (konverziu) správneho motorického programu na nesprávny.

Je fakt, že deti, ktoré nesledujú videá a sociálne siete, respektíve menej konzumujú online prostredie, budú mať výrazne nižšie riziko vzniku takejto funkčnej tikovej poruchy.

Ako môžu rodičia pomôcť svojim adolescentom, u ktorých sa tiky objavili? Vedia to zvládnuť bez odbornej pomoci? Kam sa majú obrátiť?

Treba vedieť, že tiky sú riešiteľná vec, ale vyžadujú si odbornú pomoc. Funkčné poruchy majú veľkú výhodu v tom, že keďže mozog je štruktúrne aj chemicky v poriadku, nie je to ochorenie, ktoré nevieme ovplyvniť, aj keď vyzerá akokoľvek hrozivo. Je to ochorenie, ktoré sa dá úplne vyliečiť, aj keď nehovorím, že je to jednoduché, pretože pacient musí sám veľmi dobre a intenzívne pracovať na jeho odstránení, nepomôže nám vytiahnuť zázračnú tabletku zo štvrtej zásuvky.

Detskí pacienti, ako aj rodič, potrebujú byť informovaní a porozumieť tomu, o čo pri funkčnej poruche ide. A keď to tínedžer pochopí a akceptuje, je šanca, že s tým budeme vedieť ďalej pracovať. Buď pacient sám, alebo s pomocou fyzioterapeutov a psychoterapeutov, ako som už spomínal.

Pre pacientov s funkčnými poruchami je vytvorená výborná stránka www.neurosymptoms.org, kde si môžu načítať, čo funkčné poruchy sú, ako vznikajú, ako ich aj sami vedia ovplyvniť. Túto stránku dávam všetkým mojim pacientom, pretože sa na nej dozvedia podstatne viac a podrobnejšie, ako im stihnem vysvetliť v ambulancii.

Treba povedať, že pacienti s funkčnými poruchami sú pre mňa časovo asi najnáročnejší, pretože si dávam veľmi záležať na tom, aby som im poriadne a zrozumiteľne vysvetlil, aký majú problém, bez toho je ďalšia liečba nemožná. Zároveň si v prípade záujmu vedia na webovej stránke Extrapyramidovej sekcie Slovenskej neurologickej spoločnosti (www.expy.sk) v záložke „vyhľadávač špecialistov“ nájsť zoznam a kontakty na špecialistov podľa miesta bydliska tak, aby sa čo najskôr dostali ku kvalitnej a rýchlej diferenciálnej diagnostike.

Doc. MUDr. Matej Škorvánek, PhD.

pracuje ako docent a vedúci Centra pre zriedkavé extrapyramidové ochorenia CNS na Neurologickej klinike LF **UPJŠ** a UNLP v Košiciach. Je predsedom Extrapyramidovej sekcie Slovenskej neurologickej spoločnosti, členom výboru Slovenskej neurologickej spoločnosti, bývalým predsedom Európskej edukačnej komisie International Parkinson and Movement Disorder Society (MDS), predsedom MDS Clinical Outcome Assessments Scientific Evaluation Committee a zároveň predsedom alebo členom ďalších pracovných skupín a komisií doma a v zahraničí. Je hlavný organizátor 7 európskych kongresov pod záštitou alebo s endorsement MDS. Získal početné domáce aj zahraničné ocenenia za svoju doterajšiu vedeckú činnosť, vrátane ocenení Osobnosť vedy a techniky do 35 rokov za r.2018 (udelená Ministerstvom školstva SR), Guothovej ceny za rok 2018 (udelená Slovenskou lekárskou spoločnosťou za mimoriadny prínos lekára do 38 rokov) ako aj prestížny MDS LEAP v roku 2015 (Leadership program for young movement disorder neurologists).

Autor: Gabriela Mikulčíková